

CIORAN
TEBESSÜM, SIRITMA VE ÖTESİ

DERLEYEN/ÇEVİREN
KENAN SARIALIOĞLU

KENAN SARIALIOĞLU

Trabzon'un Of ilçesinde doğdu (1946). Kimya mühendisliği önlisans eğitimi tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü *Materyalizm ve Ahlak* adlı teziyle bitirdi. Karadeniz Eğitim Fakültesi'nde öğretim görevlisi (1984-87), Trabzon Belediyesinde Kültür Müdürü (1990-95), Trabzon İl Kültür Müdürü (1996-97) ve Gümüşhane İl Kültür Müdürü olarak görev yaptı. Mardun Artuklu Üniversitesi Felsefe bölümünden emekliye ayrıldı.

Başlıca telif ve çeviri eserleri: *Materyalizm ve Ahlak - Betimsel Bir Etik Denemesi* (1999); *Cioran: Tebessüm, Sırtma ve Ötesi* (2019); *Spinoza: Bir İspinozun Sevgi Çağrısı* (2019); Ömer Hayyam, *Bir Çöl Rüzgârı Ömrümüz* (1995); Sadi, *Ateş ve İpek* (1999); Mevlânâ, *Hiç kimse ve Dolunay* (1999); Cioran, *Doğmuş Olmanın Sakıncası Üzerine* (2001); Cioran, *Varolma Eğilimi* (2002); Chamfort, *Soğuk Kül* (2003); Mevlânâ, *Cân Yücedir Göklerden* (2004); *Modern Türk Edebiyatında Şiir-Felsefe İlişkisi* (2018); Sartre, *Heyecanlar Üzerine Bir Kuram Taslağı* (2018); Nietzsche, *İnsan: Çoğul ve Tek Başına* (2019).

İÇİNDEKİLER

	I	
EMİL MICHEL CIORAN (1911-1995)	11	
YAŞAM ÖYKÜSÜNDEN KESİTLER	11	
	2	
FELSEFE SÖZLÜĞÜ'NDE EMİL MICHEL CIORAN	23	
	3	
CIORAN, 'PARİS ÇÖLÜ'NDE BİR MÜNZEVİ...	27	
	4	
TARZ İLKESİ	32	
	5	
YAZAN BİR DÜŞÜNÜR ÜZERİNE DEĞİL, DÜŞÜNEN BİR YAZAR ÜZERİNE	40	
	6	
BAŞDÖNMESİ OKULU	44	
	7	
BİR YAŞAMIN UZUN İNCE YOLLARI: E. M. CIORAN	53	
	8	
CIORAN'IN İKİNCİ DOĞUŞU	61	
	9	
ELIADE, CIORAN: PARALEL YAŞAMLAR	68	
	10	
KAPI EŞİĞİNDE CIORAN	73	
	11	
İNSANDAN KAÇMA SANATI	76	
	12	
YENİDEN OLUŞMANIN KİTABI	79	
	13	
AFOROZ EDİLMİŞLERE HAYRANLIK ÜSTÜNE	84	
	14	
CIORAN'A GÖRE YAŞAM MÜMKÜN MÜ?	92	

	15	
AVILALI THERESA İLE DON KİŞOT ARASINDA	97	
	16	
FİLOZOF VE İMPARATORİÇE	102	
	17	
BİLGELİK DERSLERİ/CIORAN'LA SÖYLEŞİ	107	
	18	
YAZMA YORGUNLUĞU/CIORAN'LA KONUŞMA	132	
	19	
DEFTERLER'DEN (1957-1972)	135	
	20	
CIORAN'DAN SEÇME MEKTUPLAR	141	
	21	
MARIE-DOMINIQUE MOLINIE'DEN CIORAN'A MEKTUPLAR	159	
	22	
CIORAN'IN YAPITLARI	170	
KAYNAKÇA	174	
DİZİN	176	

I
EMİL MICHEL CIORAN (1911-1995)
YAŞAM ÖYKÜSÜNDEN KESİTLER

ERICA MARENCO

1911 8 Nisan'da, Sibiu kentine yakın bir köyde, Raşinari'de (Romanya) doğdu. Babası Emilian Cioran, bir Sakson bölgesi olan Transilvanya'nın bu kentinde Ortodoks Birliği'nin 'vekilharcı' ve papazıdır. Annesi Elvirei Cioran, Venetia de Jos kökenlidir, babası Fagaras'ın dağlık bölgesinde 'Kamu Noterliği' yapmış ve 'Baron' mevkiine yükselmiştir.

Transilvanya, o zamanlar Avusturya-Macaristan Krallığı'na ait. Emilian Cioran, çocuklarına, işgalcilerin 'Macarlaştırma' politikasına direnişin simgesi olarak Latince adlar verir: Virginia (ablasıdır Cioran'ın), Aureliu (Cioran'ın en küçük kardeşi) gibi. Aurel 1914'te doğdu, halen Sibiu'da yaşıyor. Cioran'ın çocukluk yılları mutlu geçse de melankolik izler taşır. 20 Haziran 1967'de Aurel'e yazdığı mektupta şöyle der: "Gerçekte çökkün, kırgın biriyim, her zaman böyle idim ve sıkıntılı, acılı ailemizde yaşadığımız bir mutsuzluktu bu."

1921 Emil Cioran, Sibiu'daki Gheorghe Lazar Lisesinde yatılı olarak okumak için Raşinari'den ayrılır. Onun için bir 'cennet' olarak kalacak olan bu yerden ilk

kopuştur bu. Raşinari'yi ve 'Coasta Boacci' Tepesi' gibi büyümlü yerleri, uyum içinde sürdürdüğü yaşamını sevgiyle anımsayacaktır. "On yıl boyunca, sabahtan akşama dek, bir cennette yaşar gibi dolaşır durdum. Sibiu'ya gitmek için buraları terk etmem gerektiğinde, beni oraya götüren at arabasında, hatırasını her zaman koruduğum bir umutsuzluk bunalımı yaşadım." (Gabriel Liiceanu'ya mektup, Kasım 1987).

1924 Baba Emilian Cioran, Sibiu'da başpapaz ve belediye meclis üyesi olur. Aile Sibiu'ya yerleşir.

1925 Emil Cioran, 4. sınıf öğrencisiyken, en büyük ulusal şair olarak görülen ve hayatı boyunca derinden bağlı kalacağı Mihail Eminescu'yu okur. Ama Diderot, Balzac, Tagore, Lichtenberg, Dostoyevski, Flaubert, Schopenhauer ve Nietzsche'yi de elinden hiç düşürmez. "Sorumluluklarımdan kaçmak için yıllarca okudum, her gün, saatlerce, ne buldumsa okudum. Hiçbir yararı olmadı. Ama ne var ki kendime yanıltıcı bir etkinlik sağladım. İlk gençlik yıllarımda beni baştan çıkaran sadece kitaplıklar ve genelevlerdi." (*Doğmuş Olmanın Sakıncası Üzerine*).

1928 Emil Cioran, 17 yaşında Bükreş Üniversitesi Felsefe ve Edebiyat Fakültesi'ne girer. O dönemde kendini 'korkunç bir toy' olarak tanımlamaktadır; daha şimdiden sonu gelmez uykusuzluk bunalımlarıyla yorgun düşmüştür.

1928-1932 Fakülte yılları yoğun Alman felsefesi okumalarıyla geçer; Schopenhauer, Nietzsche, Simmel, Worringer, Wülflin, Weininger, Kant, Fichte, Hegel, Husserl... Ayrıca, özellikle de o sıralar Rumen aydınlar çevresinde çok tutulan Kierkegaard, Bergson ve Chestov.

Bütün genç aydınlar ve elbette Eliade gibi Cioran da Nae Ionesco'nun (Eugene Ionesco ile bir yakınlığı yok) belirleyici etkisine maruz kaldı. O, 30'lu yılların genç kuşağının fikir babası idi. Bükreş Üniversitesinde mantık ve metafizik profesörü olan Ionescu, usçu felsefe geleneğiyle yoğrulmuş her felsefeyi, özellikle de 'üniversite felsefesi'ni küçümsemektedir; ayrıca, Romanya'nın batılılaştırılmasına ve özellikle yaklaşan Bolşevik tehlikesine karşı Rumen değerlerine yeniden dönülmesi gerektiğini; kırsal gelenekler ve Ortodoksluk içinde yeniden yaratılmış özgül Rumen değerlerine dönüş zorunluluğunu savunduğu günlük bir gazeteyi de (*Cuvintul* - Söz) yönetmektedir.

Cioran, 1932'den itibaren düzenli olarak, o dönemde çıkan dergilere katkıda bulunur. *Calendarul* (*Yeni Yıl*), *Floarea de Foc* (*Ateş Çiçeği*), *Vremea* (*Zaman*), *Azi* (*Bugün*) ve özellikle dönemin en önemli Rumen edebiyatı dergisi olan *Gandirea* (*Düşünce*) dergilerinde sürekli yazıları yayımlanır. Alman Yaşam Felsefesi'nin ('Lebensphilosophie') etkisiyle bu yıllardaki makaleleri, o sırada Romanya'da en başat akım olan, 'Yaşam' adına 'Akıl'ı eleştiren bir görüş içinde yer alırlar. Bu görüş 'yaşam' kavramında tüm dünyanın ve özellikle Romanya'nın yeniden dirilişini gören, gelişmeye de ilgisiz kalmayan bir görüştür. Corneliu Codreanu'nun¹ kurduğu (Mussolini faşizminden farklı) ilk faşist hareket olan, demokratik yığınlığı eleştirip ona engel olacak mistik kökenli güçlü bir iktidarın zorunluluğunu ileri süren 'Demir Muhafızlar' örgütüne Cioran hiçbir zaman üye olmadı. "Kendi-

¹ Corneliu Codreanu (1899-1938): Genç bir avukatken Yaş polis müdürünü öldürdü. Mahkemede aklandı. 'Başmelek Mikail Lejyonu' adlı aşırı milliyetçi bir hareketin liderliğini yürüttükten sonra 'Demir Muhafızlar' örgütünü kurdu. Şiddet eylemleri yüzünden tutuklanıp 10 yıla mahkûm oldu. Bir cezaevinden ötekine nakli sırasında 13 yandaşıyla birlikte öldürüldü. (Çev.)

minkilerden başka hakikatleri kabul edemediğim zamanlar oldu. (...) İnsan türünün yüz karası, bitkin bir insanlığın simgesi, inançsız ve tutkusuz, ‘mutlak’a uygun olmayan, gelecekten yoksun. (...) İşte parlamenter rejime böyle bakıyordum.” (‘Uzaktaki Bir Dosta Mektup’, *Tarih ve Ütopya*).

1932 (23 Haziran) Cioran, ‘felsefe’ lisansını ‘Bergson Sezgi-ciliği’ üzerine hazırladığı bir tezle jürinin tebriklerini de alarak tamamlar. ‘Psikoloji’ alanında doktora yazılır ve bu andan itibaren ‘akademik yorumları’ reddeden Cioran, sistem felsefesinden ayrılır.

1934 İlk yapıtı yayımlanır: *Pe culmile disperarii* (*Umutsuzluğun Doruklarında*) genç yazarlara verilen ‘Kraliyet Akademisi’nin ilk ödülünü alır. Eugene Ionesco’nun *Nu’yu* (*Hayır*) ve Constantin Noica’nın ilk önemli yapıtı *Mathesis*’i yayımlattığı bir dönemde bu ödül onun da ortaya çıkmasını sağlar. Cioran’dan ‘umut verici bir yazar’ olarak çok söz edilir.

1933-1935 Cioran, Berlin’de felsefe öğrenimini sürdürmek için ‘Humboldt Vakfı’nın bursunu kazanır. ‘Nesnel’ bir felsefenin temsilcisi olmayı amaçlayan Nicolai Hartmann’ın derslerine yazılır, ama bu dersler ona çok itici gelir. O dönemde Ludwig Klages de, ‘yaşamsal uyum’ ve ‘evrenin yaratılışında Eros’un rolü’ üstüne bir kuram geliştirmeye çalışmaktadır ve hayatın kökleriyle ilgili itkiler üzerine bilincin onur kırıcı eylemini ortaya koymak için yanıp tutuşmaktadır. “Klages, Protestan bir papaz görünüşüyle, bir paralı asker şehvetiyle ve taşkın, çabuk parlayan, konuşkan ve yalvaçça edasıyla bugüne kadar tanıdığım en *belirgin* insandır.” (*Vremea*, 3.12.1933).

Cioran Berlin’de dışavurumcuları da keşfeder; özellikle yapıtlarında bir ‘metafizik mazoşizm’i keşfet-

tiği Kokoschka'ya ve 'Heidegger'in savlarının bir resimlenişi'ni gördüğü Bruckner'in yapıtına (*Die Krankreit der Jugend/Gençlik Hastalığı*) büyük bir ilgi duyar.

1936 Braşov Lisesinde felsefe öğretmenliği görevini ancak bir yıl sürdürebilir ve Romanya'ya döner. Fransız ahlakçılarından, Baudelaire'den, Proust'tan, İspanyol mistiklerinden, Dostoyevski'den ve özellikle Shakespeare'den yoğun okumalar yapar. Bu yazarlara o sırada sonsuz bir hayranlık duymaktadır. Aynı yıl, Bükreş'te, oldukça romantik bir yapıt olan *Cartea Amagirilor (Aldanışlar Kitabı)* yayımlanır.

1937 Bükreş'te *Schimbarea la fata a Romaniei (Romanya'nın Kaderinin Değişmesi)* yayımlanır. Fransızcaya çevrilmemiş tek yapıtında Cioran, makalelerinin temalarını –özellikle de Romanya'nın kaderini ele geçirmesi için, bu ülkenin dinsel bir 'elektroşok' geçirme zorunluluğunu– ateşli bir dille ele alır ve daha sonra oturup *Lacrimi si Sfinti*'yi (*Gözyaşları ve Azizler*) yazar. 'Dinsel bir bunalım'ın sonucu olan bu yapıt şaşkınlık ve skandal yaratır. Rumen gençliğinin gözbebeği olan Mircea Eliade onu bozgunculuk ve inkârcılıkla suçlar. Başka eleştirmenler de 'hakaret'ten söz ederler. Fakat Cioran, provalarını mektupla düzelttiği yapıtı yayımlandığında artık Romanya'da değildir.

Bükreş Fransız Enstitüsünün burslusunu olarak, Bergson üzerine bir tez yazmak için Paris'e gittiği eylül ayında Hotel Marignan'a yerleşir.

Savaş sırasında Cioran'ın birkaç kez Romanya'ya girdiği sanılmaktadır, ama bu kesin değildir. Rumence yazılmış beşinci kitabının Bükreş'te, 1940 yılında yayımlanması da bunu düşündürmektedir... *Amurgul Gandurilor (Düşüncelerin Alacakaranlığı)*.

İngilizce doçentlik sınavı kurlarını izlemek için açıkça tez tasarısından vazgeçtiği hâlde, Bükreş Fransız Enstitüsü Müdürü'nün girişimiyle, bursu yine de 1944 yılına kadar kendisine ödenir.

1940 (Mart)-1944 Cioran Paris'te *Indreptar Patimas*'ı yazar. Bu yapıt ancak 1993'te *Breviaire des vaincus (Mağlupların Kitabı)* adıyla Fransızca yayımlanacaktır. Rumence yazdığı ve kırk yılı aşkın süredir yayımlanmaktan kaçındığı bu altıncı (ve son) yapıttan sonra Fransızca konusunda kesin seçimini yapar. *Precis de decomposition (Çürümenin Kitabı)* adlı eserinin uzun bir redaksiyonuna girişir. Raymond Queneau bu yapıta 1947'deki ilk biçimini yeğlemesine karşın, Cioran, Rumen dostlarından birinin bu yapıtta 'yerleşik yabancı Fransızcası'nın kusurlarını görüp onu uyarılmasından sonra, yapıtı birçok kez tümüyle yeniden yazar. Gerçekten de Rumence'den Fransızcaya geçiş, Cioran'ın birtakım ön kabullerin değişimi ve eski Rumen kişiliğiyle nerdeyse bir 'hesaplaşma' için de denk düşer. "Dil değiştirmekle bizzat varlığımın her parçasından, ne olursa olsun, hayatımın tüm çağlarından vazgeçtim!" (Aurel'e Mektup, 7 Şubat 1974). Savaş sırasında, Cioran zaman zaman 'Flore'a' takılır. Sartre'ı orada görürse de ona asla şunları söylemeyecektir: "Sartre beni hep, kavramlarının şaşırtıcı başarısızlığından dolayı etkiledi: Düşüncenin küçük bir Napolyon'u." (Patrice Bollon'la *City Magazine*'de Şubat 1986'da yaptığı söyleşiden: 'Kuşunun Aristokratı Cioran'la'). Daha sonra Cioran, 1945'ten itibaren bisikletiyle Fransız bölgelerini dolaşır, Gençlik yurtlarında kalır. Yıllar geçtikçe, yalnızca Fransa'yı değil, İspanya'yı, İsviçre'yi, hatta İngiltere'yi bu şekilde gezecektir.